

Cirkusz, mozi és ringlispíl

(2.)

homályos folyosó. A kanyarban idős férfi ül a recepciós pultnál. Végigmér, ellenőrzi az irataimat, kétszer megismétli a portálom nevét, int, továbbhaladok

mögöttem érkeznek a kollégák

a ruhatáros asszony átveszi az ázott kabátokat, kezembe nyomja a bilétámat.

Nyeles törölvel tisztítja a nedves mozaikpadlót

kétoldalt lépcső, a jobb oldalin megyek tovább

a falakon feliratok kartonlapokon: *A jövő a miénk! Tomorrow Belongs to Me!*

Előtérbe érek. Három ajtón fémtáblák: 1-es szekció, 2-es szekció, 3-as szekció.

Kopogok az 1-es ajtón, fekete öltönyös férfi lép ki, fehér ing, aranyszínű nyakendő, karon fog, visszavezet a lépcsőhöz, mosolyogva lefelé int, villog a fogsora, arcbőre mézszínű, mintha álarcot viselne, figyel a lépteimet, leérek, visszanezdek, még fent áll, követi az utamat

a ruhatáros asszony még a padlót törli, a másik lépcső felé mutat, a többiek arra mentek, mondja, töröl tovább, elindulok, terembe érek, a falakon szarvaskoponyák, a sarokban kitömött barnamedve, oldalt fémkampókra akasztott régi fegyverek, ez lehetett az egykori vadászterem

a kollégák már elhelyezkedtek a bársonyhuzatú karosszékekben, némelyikük tudósít a mobilján

nyílik az emelvény mögötti ajtó, öten lépnek be. Egyikük a mikrofonhoz lép, üdvözli a sajtó tisztelt munkatársait, tisztelt munkatársait, ismétli, bemutatja az asztal mögött elhelyezkedőket

középen a miniszter. Egyik oldalán a kísérelője, a másikon az intézet igazgatója, oldalt az 1-es szekció vezetője. Most is mosolyog, most is villog a fogsora, a miniszter feláll, ő is üdvözli a sajtót, az Állami Jövőkutató Intézetre nagy feladatok várnak, jelenti be, az eredményes munkához eddig is, ezután is minden támogatást biztosítunk, önök láthatták a feliratokat, jelenti ki, igen, a jövőbe tekintünk, kezet nyújt az igazgatónak, átölelik egymást, a kollégák közül néhányan tapsolnak, az igazgató köszönetet mond az állam támogatásáért, a legkorszerűbb módszerekkel dolgoznak a különböző szekcióinkban a munkatársaink, egy-három-öt évre prognosztizáljuk a jövőt, bemutatja az asztal szélén ülő mosolygó szekcióvezetőt, köszönjük a sajtó megjelenését az intézet avatásán

két kolléga felteszi a kezét, kérdeznének

a mikrofon mögött álló is megköszöni a jelenlétünket, bejelenti, hogy a következő sajtófogadásról értesítést küldenek, az asztalnál ülők felállnak, kisetnek, fáradjanak, hölgyeim és uraim, a tükörterembe, mondja a moderátor, koccintunk az ünnepi alkalomra

Egy készülő regény részlete.

cirkusz, nevet a mellettem ülő kolléga. Nem tudom, miért ilyen bizalmas velem, talán mert nem tapsoltam meg a miniszter és az igazgató beszédét, nem szeretek tapsolni semmiféle szónoklatnak

megvárom, amíg mindenki átmegegy a tükörterembe, üzenek Gyula Ferinek, semmi... cirkusz... kérdezni nem lehet... várható volt, jön a válasz, haladj tovább...

átmegegyek a tükörterembe

az egyik falon hatalmas tükör, az asztalokon szendvicsek, franciasaláta, kaszi-nótojas, desszertek. A felszolgálók fehér ingben, aranyszínű kötényben. A búcsúbulin ugyanilyen szolgálatkészek voltak a kék kötényesek. Próbálom a tükörben megkeresni magamat, nem találok, a tükör homályos, a látvány homályos, azon a reggelen, amikor az akkor még ismeretlen hangját meghallottam és utána kibotorkáltam, a fürdőszoba tükre volt ilyen homályos, alig voltak láthatók az arcvonásaim, a portál irodájában a falra függesztett fotón a kis alakok egykori fegyvereikkel, az épületekkel, hidakkal voltak hasonló homályban, csak az alakok kavargását látom most, hiába keresem közöttük magamat, semmire sem jutottam, lehet, hogy alkalmatlan vagyok erre a munkára, a kaviárosból vegyél, mondja mellettem a kolléga, aki néhány perce cirkusznak nullázta le az egész megnyitót, majszolom a kaviárost, tényleg finom, a lazacos is, benne vagyok a tülekedésben, a feleségem vacsorára lecsót készít, szereti, én nem annyira, szeleteli a paradicsomot, a hagymát, közben a szerepét ismételteti, a nővérek előtt homályos a jövő, mondta a próbán a rendezőnk, szólt oda a feleségem egyik este, olyan szép a búcsúszöveg, úgy szeretem, mondta, körülnézek, látják-e, aranysegélyű szalvétába csomagolok három szendvicset, egy másikba desszertet, az oldaltáskámba csúsztatom

az asztalokon a tálak már üresek. A kollégák a ruhatárba mennek. Várok. Nem szeretem a tülekedést

az egyik felszolgáló figyel. Elindulok. Lépked mögöttem. Mosolyog, mint a szekcióvezető. Kísér a kijáratig

már a ruhatár is üres, mire leérek. A ruhatáros a nedves padlót törölgeti. Keresem a bilétámat. Nem találok. Visszamegyek a három szekció előteréig. Talán a lépcsőkön kicsúszott a farmerom zsebéből, mondom lent a ruhatáros asszonynak. Mosolyog. Már csak az én kabátom lóg az akasztókon. Int, bemegyek, lemelem, elköszönök

a többiek már a busznál vannak, mondja, törli tovább a padlót. A kapuból látom, hogy a busz elindul

a permetező esőben közeledik egy alak. Megáll előttem, meghajol, igazítja a bohócsapkáját, az oldaltáskájából kivessz egy plakátot, átnyújtja, újra meghajol elolvasnád?

a hangja mintha alt volna, bizalmas, türelmesen várja a válaszat, simítja a bajuszát

szó nélkül átveszem, olvasom. A *Raktár Teátrum* szívesen látja következő bemutatója, Alfred Jarry *Übű papa* című darabja hazai változatának nyilvános próbájára ugrik egyet, hipp-hopp, kiáltja, újra meghajol érdekel?

az *Übű papát* ismerem. A tanszékvezetőnk tartott róla beszámolót, nagy botrányt kavart Párizsban, Übű papa szörnyeteg, magyarázta, háborút indít bohóc-

sapkában, mit jelent az, hogy hazai változat? gondolom, a *Raktár Teátrum*ról nem hallottam, érdekel?, kérdezi újra a bohócsapkás, bólintok, megfogja a karomat, mintha simítaná, mosolyog, a többiek közül akit érdekel, már elmentek az autóbusszal, gyere, tudok rövidebb utat, előresiet, megyek utána

sötétedik

üzenek Gyula Ferinek, találtam valamit, váratlan... remek, jön a válasz

parkon haladunk át. Kis patakhöz érkezünk. Hidacskán lépegetünk. Kerüljük a tócsákat, Übü papa velünk van, belénk bújik, szembesít a rejtett énünkkel, magyarázta a tanszékvezetőnk, nevetünk rajta, elszörnyedünk a sorsán

léptek hallatszanak mögöttem. Közelednek. Útikalauzom előttem, az ismeretlen mögöttem, üzenek Ferinek, légy óvatos, jön a válasz. Jobbra épületsor. A földszinten élelmiszerbolt, optikus, órajavító, balra raktárak, az egyikken kéken villogó neonfelirat: *Raktár Teátrum*. Nem így képzeltem a jövőmet egyetem után, könyvtárakban képzeltem, doktori munkában, diákok között szemináriumon előadóként, a mögöttem haladó mellém ér, hozzám hajol, mosolyog, igazítja az aranyszínű nyakkendőjét, villantja a fogsorát

azt hiszem, ugyanoda megyünk, mondja

nem válaszolok

elérjük a *Teátrum* kapuját. A pénztár üres. A kis nézőtéren félhomály. Néhány kolléga az autóbusszal érkezők közül a padokon várakozik

a színpad egy dobogó

a bohócsipkás leültet az első sorba, felmegy a sötét színpadra

a szekcióvezető mögöttem ül

a színpad fényt kap

az oldalfüggöny mögül belép, bemutatkozik az igazgató-rendező. Bemutatja a bohócsapkást, a munkatársam, dramaturgom, mindenesem, asszisztensem

mind a ketten meghajolnak, az asszisztens lejön, mellém ül, az igazgató üdvözlí a sajtó munkatársait, figyelmünkbe ajánlja a következő produkciójukat, nem előadást, produkciót mond, Alfred Jarry *Übü papa* című groteszkjének hazai változatát próbálják, mondja, tapsol, hat színész lép be, feldobják a fejükre húzott, az asszisztenséhez hasonló bohócsapkájukat, hipp-hopp, kiáltják, leguggolnak-felugranak, produkciónk vezéreszméje, mondja az igazgató, miről írna Shakespeare, ha ma élne, ha itt lenne közöttünk, Jarry mindenkit kigúnyolt, Shakespeare-t sem kímélte, de átvett tőle mondatokat, ráruházta Übü papára

int, az egyik színész előrelép, magas, mélyhangú, újra feldobja a bohócsipkáját, újra kiált, hipp-hopp, meghajol, kiált, a hangja betölti a nézőteret is: úgy döntöttem, hogy gazember leszek

az igazgató újra int, fényt kap a háttérdíszlet. Egyik oldala hatalmas tükör. A másikon festményfotó, amit a portál irodájában is láttam. A tükörben minden látható, ami a színpadon történik. A másik felületen az alakok nagyobbak, mint amilyenek az irodában voltak. Ezen is kavarnak a korabeli fegyveresek, a hidak, a templomok, kiemelkedik középen a Karmelita kolostor, mit szólsz a díszlethez, kérdezi mellettem az asszisztens, ismerem a képet, mondom, honnan? A szekcióvezető közelebb hajol, az asszisztens tekintete rám szegeződik, honnan?, ismétli, nem válaszolok

a szörnypapa háborút indít, magyarázza az igazgató a színészeknek, trónra törekszik, meg akarja hódítani a világot, de majd utoléri a sorsa, elbukik

első jelenet...

az elől álló színész mellé lép az egyetlen színész

kezdjétek!...

Übü papa: Szaaaar az egész

Übü mama: Ejnye... hogy beszélsz... nagy zsvány vagy te

Übü papa: Mért nem ölnek már?... nem engem... valaki mást... megtámadjuk

Mangóliát...

Übü mama: Miért éppen Mangóliát?... Mindegy... ez jutott eszembe... voltam híres dragonyos kapitány... a Nagy Sasrend tulajdonosa... a trón várományosa... hipp-hopp, támadunk...

egész jó... mondja az igazgató. Kicsit hülyébbre vehetitek... mint egy gonosz bábjátékot... Übü mama, te amolyan tyúkanyó vagy... mindenbe mintha csak belekotyognál, de alig várod, hogy a papa mellé ülhesz a trónra

látszunk a tükörben? Minden, amit csinálunk? Minek?, kérdezi a színésznő, és mit jelent a kép a másik oldalon?

az übük látszanak a tükörben, mondja az igazgató, az übüség, a másik oldal általánossá emel... valódi és kozmikus egysége

akkor a seggem is látszik, mikor ugrálok

minden... minden... együtt

a színészek nevetnek

az igazgató a dobogó szélére lép, leszól a nézőtérre

minden második nap próbálunk... a sajtónak nyilvános, köztes napokon vendégrendezek...

ott is Jarryt?, kiált be az egyik kolléga

Csehovot... a *Három nővért*

te jó ég, mondja a kolléga... Csehov és Jarry, ég és föld

ne gondolja. Közel egy időben írták. Persze más téma, más stílus, más hangzás... az *Übü papa* olyan népszerű volt Párizsban, hogy az omnibuszon is énekeltek... Nézd, hogy forog a gép, nézd, ahogy az agyakba lép... a *Három nővért* több mint száz éve játsszák a világszínpadokon... Jarry dala is velünk marad, a nővérek búcsúszavai is... Jaj, miért élünk, miért szenvedünk, miért?

felteszi a kezét egy másik kolléga

mi van akkor, ha Übü papát nem éri el a végzete? Sem az eredetiben, sem itt a hazai változatban?

jó kérdés... azt szeretnénk, ha a közönség is erre gondolna a végén... ha ez nyugtalanítaná... akár van válasz rá, akár nincs

másik kolléga kérdez

nem tart a kritikáktól... a támadásoktól?

megszoktuk... hozzátartozik

a színészekhez fordul

szöveggyakorlás. Menjetek! Készüljétek!

nem mondom el a feleségemnek, hogy megismertem a rendezőjét... nem zavarom meg, gondolom

a színészek kimennek

a háttérdíszletről leveszik a fényt

a kollégák is indulnak

felállok

az igazgató lejön a dobogóról
a szekcióvezető is feláll
az asszisztens megfogja a karomat, maradj, mondja, várj...
az igazgató megáll előttünk. Mosolyog
szervusz, Öcsi, mondja a szekcióvezetőnek
szervusz, Bátyó... beszélünk kell
anyánk panaszkodik, régen látott
beszélünk kell
tegnap voltam nála. Finomat süttött... lekvárosat... azt mondta, a kedvenced...
van itt hely, ahol beszélhetünk?
itt is beszélhetünk
csak kettőnkre tartozik
a jövő héten anya túrós sütit készít
ne makacskodj, Bátyó... beszélünk kell... a te érdeked...
az asszisztens fogja a karomat, súg az igazgatónak
csak a sajtó előtt, Öcsi
nem tartozik a sajtóra
a szekcióvezető rám pillant, kifelé mutat
érthető, tudósító?
az asszisztens nem engedi el a karomat
csak a sajtó előtt, mondja az igazgató
makacs vagy, Bátyó
te is... ha bármit nyilvánosságra hoz, fordul felém a szekcióvezető, tönkrete-
szem magát is, a portálját is
mi hozott ide, Öcsi?
aggodalom
miért?
érted
színjáték tanúja vagyok, gondolom, már szereplője is, legszívesebben hívnám
Gyula Ferit
tönkreteszem, ismétli a szekcióvezető
ezt a kis jelenetet is valahogy belekomponálhatjuk a következő előadásunk-
ba, mondja mosolyogva az igazgató az asszisztensnek
még egy évetek van, Bátyó... talán már annyi sem. Abban a szekcióban dol-
gozom, ahol egy évre tervezünk... anya aggódik miattad... voltam nála én is,
kérte, óvjalak
te mikor pihensz, Öcsi?
a színészeid sorsát is kockáztatod
jó csapat... összeszoktunk
nem ebben a világban élsz, Bátyó
anya mutatott rólad egy gyerekkori fotót... nem is gyerekkori... csecsemőko-
ri... hason fekszel, rózsaszínű a popsíd
a szekcióvezető elindul. A bejárattól visszaszól
maga, tudósító, ne felejtse, amit mondtam, ha bármit...
ez így megy évek óta, mondja csendesen az igazgató... és így is fog menni...
vállalja a nyilvánosságot?

száraz az ajkam. Valamit válaszolnom kell
én vállalom... de nem én döntök
beszéljétek meg, mondja az igazgató az asszisztensnek, a következő produk-
ciót is... Engem vár Csehov... készülnöm kell

szűk folyosón vezetett. Kis irodába értünk. Az asztalon, a szőnyegpadlón
dossziéhalom. A sarokban televízió. Bekapcsolta, hírek futottak az orosz-ukrán
frontról, égő házak, kilőtt harckocsik, temetetlen halottak

sms-t küldök Gyula Ferinek: kockázatos... fenyegetések... remek, haladj to-
vább, jön a válasz

lekapcsolta a televíziót

fontos nekünk a sajtónyilvánosság. Kérdezhetsz akármiről?

akármiről?

akármiről

a bajuszod oldalt lejjebb csúsztott... miért?

elővett egy zsebtükröt, nevetett

nem vettem észre a kavargásban

két ujjá közé csippentette a bajusz végét, lassan lefejtette, a papírkosárba dob-
ta, lerántotta a bohócsapkáját, szőke haja a vállára omlott, fiatal nő állt előttem

két széket egymás mellé húzott, intett, üljek mellé

a raktárvilág veszélyes, mondta, kétes alakok is kószálnak erre a sötétben...
kis szörnyek, belőlük lesznek a nagy szörnyek... egyik este rám támadtak, meg
akartak erőszakolni, volt nálam gázspray... rájuk fújtam... ezt ne írd meg... a
próbát, az igazgató öccsét megírhatod

igazgatta a haját

ráférne a mosás, mondta

a dossziéhalomról apám dossziéi jutottak eszembe

ezek mik?, kérdeztem

már a következő produkcióhoz gyűjtöm az anyagot... ki hogy látja a jövőjét...
te mit végeztél?

elmondtam

mi a terved?

egyelőre a portál... nem tudom, hova vezet... nem tudom, mire jutok... te mit
dolgozol?

mindent, ami a működéshez kell. Elsősorban dramaturgmunka. Anyagkuta-
tás... az anyag jelenetekbe rendezése

mit végeztél?

zenei gimnáziumba jártam. A főiskolán énekszakra. Nem voltam elég tehet-
séges, eltanácsoltak. Jelentkeztem a színművészetire, többször nekifutottam, vé-
gül bejutottam a dramaturgszakra... és te mit?...

elmondtam

miért választottad a portált?

nem én választottam, engem választottak

a dossziéhalomra mutattam

ezekben mi van?

minden produkciónak külön dossziéja van

kiemelt egy kéket és egy rózsaszínt

a rózsaszínűben az Übü-produkció. Kritikák a külföldi előadásokról... a hazai változat munkapéldányai... a kékben riportok a következő produkcióhoz... ki hogyan képzelel el a jövőjét... ha gondolod, felhasználhatod... nevek, helyszínek nélkül érdekel?...

úgy éreztem, engem is riportalynak tekint... érdekesnek találtam, hogy egymást faggatjuk... voltam cirkusznéző az intézetben, voltam megfenyegetett... most kérdező vagyok, de riportalany is közben

hogyan lesz ezekből a riportokból színpadi jelenet?

ez a munkám... a dramaturgyszakon volt egy tanárunk... külön szemináriumot tartott néhányunknak... figyelj...

felállt. Keresgélt az interneten. Felirat jelent meg: Glenn Gould Johann Sebastian Bach *A fuga művészetét* játssza. Szürke öltönyben, fekete csokornyakkendőben. A zongorához lépett

figyeljék az ujjait, mondta a tanárunk, figyeld te is, mondta az asszisztens a kamera csak az ujjakat mutatta, futottak a billentyűkön

az ujjai hívják elő a hangokat, de a mozdulataival, a testével is követi, mintha ő maga szólna a billentyűkön, a váltakozó hangokban, a különböző szólamokban, az ismétlődésekben, figyeljék a vezérmotívum visszatéréseit, folytatta a tanárunk, mintha a hirtelen szünettel véget érne, de nincs vége... minden újra kezdődik... az alapmotívum örökéletű...

jöttek más szakokról is... hallgatták a tanárunkat... akkor ismertem meg az igazgatónkat, a díszlettervezőnket...

hogyan lesz a dossziék tartalmából színpadi jelenet, ismétellem

így, ahogy a tanárunk a hangokat elemezte... alapmotívum... a különböző riportok összerendezése, párbeszéd, ahogy a szólamok váltakoznak... kell egy főalak közben... ahogy az alapmotívum a zenében visszatér... ha munkához kezdek, mindig újrhallgatom a fúgákat

elolvashatom?

melyiket?

a kék dossziét

a kezembe nyomta

figyelj, nekem még van egy megbeszélte interjúm, egy-két óra múlva visszajövök, addig olvasható

megigazította a haját, fejébe nyomta a bohócsipkáját, kisietett

Glenn Gould leült a képernyőn a zongorához, várt, előrehajolt, a kamera csak az ujjait mutatta a billentyűkön

nyitottam a dossziét

Április 21. Színhely az egyetemhez közeli söröző.

Professzor úr, nem voltam a tanítványa, de hallottam, hogy mostanában ünnepelte a hetvenedik születésnapját. Gratulálok. Életutakat gyűjtök. Miért ezt a helyet adta meg a találkozáshoz?

Ide járnak a tanítványaim. Szeretek a fiatalok között lenni.

Hogy érzi magát hetvenévesen?

Fizikailag jól, lelkileg rosszul. Mihez készíti az interjút?

Színházi előadáshoz gyűjtök anyagot a jövőről.

Szép feladat.

Mit jelentsen az, hogy lelkileg rosszul?

Nézze... nem könnyű erről beszélni. Az az érzésem, hogy amire az évtizedemet szenteltem, a humanista szellem, az emberi állapotokat megmutató irodalom, maga a gondolkodás, általánosságban leáldozóban van. Álvalóság terjed... agytalanítás.

Számíthatunk változásra?

Nem látok biztató jeleket. Általában a magyar irodalommal foglalkozunk a tanszéken, de keressük a kapcsolódásokat a világirodalommal. Nemrégiben Samuel Beckett műveiről tartottam szemináriumot. Az *Előre vaknyugatnak* című kötetében olvasható ez a mondat: „*Valahogy lehet rosszabb...*”

Évtizedek óta tanít. Féltucat elismerés, díjak... mire a legbüszkébb?

Az egykori Színművészeti Főiskolán rövid ideig vendégtanár voltam. A hallgatók évenként szavaztak egy díjról, amit ők adtak valamelyik kedvenc tanárunknak, Nyakkendő-díjnak nevezték. Ha jól emlékszem, 2014-ben én kaptam. Egyszerű fekete nyakkendő. Ünnepi alkalmakra megkötöm.

Egy ideig hallgató voltam a főiskolán. Én is a professzor úrra szavaztam.

Érdekes... érdekes. Miért nem ezzel kezdte?

Nem akartam rögtön erre hivatkozni.

Nemrégiben az egyik külföldi egyetemen tartottam előadást. Az egyik fiatal ember azt mondta, úgy hallotta, hogy Magyarországon én vagyok az utolsó szellemtörténész...

Mit felelt?

Elsősorban nem szellemtörténészként dolgozom, de ha így volna, arra büszke lennék, mert ennek van ellenzéki íze.

Voltak mesterei?

Kiválóak... Még a legnehezebb időkben is kivonták magukat a diktátumok alól. Őrizték az európai szellem hagyományait... próbálok most is a munkatársaimmal a tanszékemen... de, tudja, már csak amolyan utóvédek vagyunk.

Milyenek az új hallgatók?

Tudja, van egy kibékíthetetlen ellentmondás. Ahhoz, hogy a tanszék működhessen, bizonyos felvételi létszámot fel kell mutatni. Ez azzal jár, hogy gyengébb középiskolai ismeretekkel is be lehet jutni. Valamikor többnyire az élenjárókból lettek hallgatók, most a lemaradókhöz kényszerülünk igazodni... A baj a gimnáziumokban kezdődik... még lejjebb, az általános iskolákban.

Ezt a folyamatot nevezik disztópiának?

Pontosan. Nemrégiben az egyik kiváló végzős hallgatómat meghívtam a tanszékre gyakornoknak, ha beváltja a hozzá fűzött reményeimet, majd tanársegédnek... nem engedélyezték, ugyanakkor két kiváló munkatársam státuszát megszüntették. Folyik a leépítés... utóvédek vagyunk... bocsánat, ezt már mondtam.

Milyen tervei vannak?

Kidolgozom néhány kedvenc témámat... Vörösmarty éleslátása... Arany bölcsessége... vannak jegyzeteim a *Hamletről*... a nagymonológáról... Talán összeáll belőlük egy kötet... Vannak külföldi meghívásaim... vezetem a tanszékét, amíg lehet... Maga kinek dolgozik?

Dramaturg vagyok egy kis társulatnál. Alfred Jarry *Übü papájára* készülünk.

A korában nagy figyelmet kapott... de mondhatjuk, a *dolgok* állására nem volt hatása. A bemutatója után másfél évtizeddel kitört az első világháború... tízmillió halott... és ez csak a század kezdete.

olvasás közben jelzett a mobilom, a feleségem hívott
mi van veled?

dolgozom

én is... mikor jössz?

még nem tudom

kikészítem a mikro mellé a vacsorádat...

az első jelenetet tanulom... azt vesszük... csók...

kinyomom a mobilt

Glenn Gould a billentyűk fölé hajolt a képernyőn, játszott

jólesett, amit a tanszékvezető rólam mondott, gondoltam

egyelőre nem tudom, hová vezet az utam...

olvastam a következő riportot

Szeptember 14. Színhely a söröző.

A takarító asszony a régi. Most is nyeles töröljével tisztítja a küszöbön becsorogó vizet. Mindig töröl, évek óta. Cigarettszünetet tart. A tekintete fásult.

Hol dolgozik még?

Ahol lehet, ahová hívnak.

Fél négykor kel, tizenegy órakor fekszik le. Van, mikor éjszaka is dolgozik, mondja, szállodákban. A mosdókat, a klozetokat, így mondja, takarítja. Van egy állandó munkahelye, nyugdíjas asszony lakása, egyedül él, ott szeret dolgozni, tízórait is kap. Havonta egyszer rendelőbe megyek, a körzeti orvos továbbküld, a munkát még bírom, de a hajlógatásnál néha szédülök, a fülem is zúg. A férje rakodómunkás, cukorbeteg, a gyógyszerek drágák, van, amelyeknek beszüntették a gyártását. Ilyenkor újat kell felírni a körzetiben.

A mosdókhoz vezető előtérben készítem az interjút.

Bemegy a vécébe, bedobja a cigarettacsikket.

Megfizetik a munkáját?

Hallgat.

Amíg esik az eső, van mit feltörölni, mondja egy idő után.

Fogja a nyeles törölt, indul, nem köszön. Az ajtóból visszaszól... amíg bírjuk...

apám hív

megvan a díjkiosztás időpontja, szeretném, ha ott lennél... végleges... döntöttem...

mi végleges?

a sima fekete nyakkendőt választom. Anyádtól kaptam az egyik születésnapomra... jól vagy?

rendben, Apa

semmi sincs rendben, gondoltam, az intézeti cirkusz, az Übü-próba, a két testvér vitája, az asszisztens riportjai... minden kavargott bennem

mi ez a zene?... hol vagy?

behallatszik?

be... szép... mi ez?

majd elmondom
dolgozol?
dolgozom
érdekes?

majd elmondom

a díjat a főszerkesztő adja át

ott leszek, Apa

magam elé húztam a következő riportot

November 8. Színhely a Hotel Astoria kávézója. A riportalany az országszer-
te ismert akadémikus professzor.

A Bécsi Nemzetközi Konferencián tartott előadásáról érdeklődnék. A konfe-
rencia a jövő útjairól szolt...

Valóban, kisasszony.

Miért szánta rá magát, hogy az értelmiség helyzetéről tart előadást?

Meghívtak... Mikor találkoztát kért, említette, hogy színházban dolgozik.

Hasonló témákról tájékozódnánk. Megjelenik az előadása, professzor úr?

Ezen töprengek még.

Miért?

Használok vele, vagy... hogy mondjam... lehangoló lenne...

Miért?

Hozták a két kávé.

Hogy van, Karcsi úr?, kérdezte a felszolgálót.

Köszönöm, professzor úr...

Maga se lett fiatalabb.

A szokásos, professzor úr... kis tej... édesítő.

Nézze, kisasszony, én hosszú időn át hirdetem jó néhány tudóstársammal,
hogy mindenekelőtt a humanológiával foglalkozók munkássága elengedhetetlen.
Előadásokat tartottam, könyveket írtam erről, de azt kellett tudomásul vennem,
hogy tévedtem... tévedtünk... az új kérdésekre nincsenek érvényes válaszaink.

Sehol? Senkinek?

Vannak hatalmi központok, ahol felhasználják, de többnyire eltorzítva, a ma-
guk céljaira fordítva az eredményeinket, vannak, ahol figyelembe sem veszik.
Előadásom lényege, kisasszony, az volt, hogy mindaz, amiről írunk, konferenci-
ázunk, belemosódik az uralmi működés szerkezetébe, ahelyett, hogy éppen az
kerülne belőle nyilvánosságra, pontosabban a közgondolkodásba, amit arról
üzenünk, hogy miben áll a korszak. Szűk körben, egymás között beszélgetünk...
aztán egy fordulattal áttértem arra, hogy éppen ezzel kell szembenéznünk, ne
áltassuk magunkat... képzelje, kaptam tapsot, de kaptam kritikát is...

A kritikákra mit válaszolt?

Keresem a gondolatok, a felismerések terjesztésének lehetőségeit... szórakoz-
tató... ezért fogadtam el kegyed jelentkezését... a színház mindig fórum is volt...
tájékoztam, úgy látom, az a kis teátrum is, amit képvisel... most mi van a
programjukon?

Elmondtam. Megkérdeztem, felhasználhatom-e, amit eddig hallottam.

A nevemet is említheti... nincs mitől tartanom... azt a néhány tapsot akkor
kaptam, amikor arról beszéltem, hogy felismerhetjük a *dolgoz állását*, ez volt a

konferencia témája, de ellene nem tudunk semmit és szerintem éppen ennek a felismerése a munkánk értelme... partra vetett halak vagyunk... étkek a hatalmi érdekek asztalán... kicsit patetikus, tettem hozzá, de talán nem áll távol az igazságtól.

A felszolgáló elvitte az üres kávéscsészéket, jöhet a szokásos?, kérdezte. A professzor bólintott.

És a kisasszonynak?

Csak ásványvizet kértem.

Hozta. A professzor lehajtotta a konyakját.

Régen ismerjük egymást. Az egykori világban a New York Kávéházban kezdte a pályáját. Akkor Hungáriának hívták. Én fiatal tanársegéd voltam... micsoda törzsasztalok az étteremben... micsoda viták, felolvasások... ha csak lehetett, még a vécére is úgy mentünk ki, hogy a nagyok, az írók, költők közelébe kerülhessünk... Kemény, nehéz, néha szörnyű világ volt, de a szellemnek, a rejtőző gondolatnak volt becsülete... ha egy híres színész végigment az utcán, az emberek bámulták... felhasználhatja nyugodtan, amit mondtam.

Mivel zárult a konferencia?

Átmentünk a kisterembe. Vitakoztunk. Jól kidühöngtük magunkat.

Kártyával fizetett.

Karcsi úr nem fogadott el borraivalót. A bejáratig kísért. Kezet fogtak.

pihenek, újranezém az interneten Glenn Gould játékát. Olvasom a következő riportot, miközben szól a zene

Társaságban ismertem meg. Néha találkoztunk baráti körben. Kutatóintézetben dolgozott. Sok mindenről másképpen gondolkoztunk, de tudtunk beszélgetni. Abban megállapodtunk, hogy a bizalmas dolgokat nem használjuk fel a munkánkban, nem hozzuk nyilvánosságra. Legutóbb egy parkban üldögtünk.

Ugye nem kapcsolod be a mobilodat, kérdezte. Megnyugtattam. Nevettünk. Emlékezetből írom a beszélgetésünket.

November 22. Színhely egy park.

Elég kilátástalannak látom a helyzetemet. Az intézet, ahol dolgozom, eddig viszonylag nyugodt műhely volt. Nem kaptunk felső helyekről utasításokat, hogy milyen eredményeket, adatokat várnak el. Mostanában ez megy. Én szívesen elköteleztem magam a fő-fő főnökségnek is. Sok jó dolog is történt szerintem az elmúlt években, de nekem ne akarják parancsba adni, hogy milyen eredményeket hozzak ki... hogy... egyáltalán mit gondoljak szakmailag. Ez egy gazdasági kutatóintézet. Én tényekkel dolgozom, nem áltényekkel. Én így nem tudok élni. Hányok a propagandistáktól, akik esztelenül nyomják a szövegeket. Csókolatom őket, de ne kelljen velük együtt dolgoznom. Benyelik az utasításokat és tovább köhögik. Feláll tőlük a hátamon a szőr. Nekem ne mondják meg, hogy mit gondoljak. Az épület legfelső szintjén vannak az irodáink. Az alsó szinten az étterem, cégek, oda belépő nem kell, hozzánk már kell. Tudod, miért van belépőkártya például egy minisztériumba? Ha kiszivárognak valami bizalmas megbeszélésekről, akkor a rendszerben átböngészik, ki, mikor lépett be az épületbe. Nekem állandóan hajtogatják, hogy bizalmas témán dolgozunk. Bizalmas, ez rendszerben. De hogy a propagandisták mit adnak tovább belőle, arról fogalmam sincs. A pályám elején vagyok, és nem látom, hogy így hová jutok. A bezártság kiké-

szít, fizikailag is, szellemileg is. Nekem egy liftbe is nehéz belépni, elfog a zárt-ságtól a félelem. Irtó gyorsan ki kellene találnom, hogyan tovább. Szerinted mennyire fontos egy hangya?

A parkban, ahol beszélgettünk, gyerekek labdáztak. Jöttek kutyasétáltatók. Nem egyformán látjuk a dolgokat, de van gerince, vállalja a különvéleményét, gondoltam.

Glenn Gould ujjai búcsúznak a billentyűktől. Taps. Feláll. Meghajol. Lassú léptekkel kimegy. A taps folytatódik

kiléptem a böngészőből. Oldalanként lefotóztam a riportlapokat. Éppen befejeztem, jelzett a mobilom

egy óra múlva ott vagyok, mondta az asszisztens, átküldök egy újabb riportot, mire visszaérek, még meghallgathatod

fáradhatatlan... hajthatatlan, gondoltam

November 9. Késő délután. Színhely az igazgatónk szüleinek otthona. Apja kiszálláson van, statikusmérnök. Jártam itt többször. Az édesanyja mindig azzal fogad, mi van a nagyfiammal. Kimegy a konyhába. Bekapcsoltam a mobilomat. Jön vissza, süteményt hoz.

Lekváros... most sütöttem, majd csomagolok, vigyél a nagyfiamnak... sokat dolgozik... bírja?...

Jól... tessék nyugodt lenni.

Öcsit régen láttam.

Ma ott volt a próbán, beszélgettek.

Istenem... végre... miről beszélgettek?

Régen is ilyen volt a kapcsolatuk?

Együtt játszottak. Öt év nem nagy különbség. Versenyeztek... mindig a nagyfiam győzött... Öcsi vissza akart vágni.

Jönnek együtt néha?

Csak külön jönnek... Öcsi ritkán.

Miért?

Erről ne beszéljünk... vegyél a sütitől... a férjemmel sokat vitatkoztunk a gyerekekről.

Már nem gyerekek.

Nekünk azok maradnak... attól, hogy más pályát választottak, még szerethetik egymást... én belebetegszem ebbe... a férjem is nehezen viseli... azt mondja, lehet, hogy mi hibáztunk, nem vettük észre időben.

Mit?

Éppen ezen vitatkozunk... éjszaka felébredünk... akkor is ezen.

Szól a telefon.

Várj... lehet, hogy az Öcsi.

Kimegy. Visszajön.

Valami közvéleménykutatás. Lecsaptam a kagylót. Öcsi azt mondja, biztos az állása... a karrierje... fontos a munkája, szereti. A nagyobbik is sikeres, tudod jól, vele dolgozol... nagyra becsülik, írnak róla... a férjem azt mondja, küzdőképes.

Süteményt csomagol.

Mondd, drágám, nem tudnád rávenni, hogy ő kezdeményezzen?

Mire tetszik gondolni?

Békülésre. Attól, hogy más utat választottak, nem kell szakítani... néha együtt ebédelhetnénk négyen... együtt a család. A múlt hónapban, mikor Öcsi itt járt, azt mondta neki a férjem, tudod, fiam, ahol te szolgálsz, hogy a szakmánál maradjak, statikailag nincs rendben, eljöhét az idő, amikor nem bírja a terhelést... egyél, drágám, még a sütiből... öregkorunkra nyugalomra vágyunk... együtt a család... mondd, miért kell ennek így lenni... milyen világ ez? Csak az eső... Van ernyőd?

Sapkám van.

Fejemre húzom a bohócsipkát. Búcsúznak. Utánam szól, segíts... beszélj velük...

végighallgattam. Elteszem a mobilomat. Elrendezem a lefotózott riportlapokat, az oldaltáskámba teszem. Mire befejezem, berobban az asszisztens meghallgattad?

bólintok

a bajuszára mutatok

felragasztottam, már sötét van

felhasználhatom a riportokat?

azért adtam oda, segíts a nyilvánossággal... csak nevek, helyek nélkül

indultam

elkísérjelek?

tudom az utat, amerre jöttünk, a raktárak, a kis patak, a híd, az intézet... onnan a buszmegálló

fárasztó volt a mai napom... plakátosztás, meghívóosztás... próba... a két testvér, az édesanyjuk... a tudósító fiú, most hol lehet már... talán a kis hídnál a patak fölött... az ajkam fölött kis seb van. Ügyetlenül téptem föl legutóbb a bajuszt. Kimegyek az iroda melletti mosdóba. A tükör előtt óvatosan húzom le. Kis piros folt a bőrömon. Előkeresem a mosdó fölötti szekrénykéből a kenőcsöt, bekenem, nézem magamat a tükörben. Hányféle vagyok? Bajusz nélkül... bajuszszal... Mikor először felragasztottam, a félelem diktálta... később a játék... elválaszthatatlanul... a játék a félelem ellen... összetartoznak... színház... a bajusz díszlet, gondolom... félelem a tükörben... a tükörben itt a mosdóban is összetartoznak... miközben nézem a tekintetemet, a félelemre gondolok

visszamegyek az irodába. Magam elé húzom a riportdossziét. Előkeresek egy tiszta lapot. Három részre osztottam. Az elsőbe a riportok számát, a másodikba a riportalanyok munkakörét, a harmadikba a színészek közül azoknak a nevét írtam, akikre a riportalanyok szerepét képzeltem

a két testvér anyjának a szerepét az Übü mamát játszónak gondoltam, a színészek szeretik a változatos feladatokat

papíron minden működött... minden összekapcsolható volt... csak éppen a lényeg hiányzott... ami a papíron működik, hogy működhet a színpadon?... miről szólhat...

a tudósító azt mondta, ismeri a járást. Utánaszóltam, jó utat, én még dolgozom. Talán mégis el kellett volna kísérnem a sötétben